

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Кафедра Фінансів

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан факультету

Діброва А.Д.

Протокол №9 від “15” червня 2021 р.

“СХВАЛЕНО”

на засіданні кафедри Фінансів

Протокол №9 від “10” червня 2021р.

Завідувач кафедри

Давиденко Н.М.

”РОЗГЛЯНУТО”

Гарант «Фінанси і кредит»

Гарант О.П.

Негода Ю.В.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

БЮДЖЕТУВАННЯ СУБ’ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

(назва навчальної дисципліни)

спеціальність 072 – «Фінанси, банківська справа та страхування» СТ

освітня програма «Фінанси і кредит»

Факультет Економічний

Розробники: доцент кафедри фінансів, к.е.н., доц. Буряк А.В.

Київ – 2021 р.

1. Опис навчальної дисципліни

Бюджетування суб'єктів господарювання

(назва)

Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь		
Освітній ступінь	_____ Бакалавр _____ (бакалавр, спеціаліст, магістр)	
Спеціальність	072 – «Фінанси, банківська справа та страхування»	
Освітня програма	«Фінанси і кредит»	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	Вибіркова	
Загальна кількість годин	__ 150 __	
Кількість кредитів ECTS	__ 5 __	
Кількість змістових модулів	__ 2 __	
Курсовий проект (робота)	Курсова робота (назва)	
Форма контролю	Залік	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання		
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Рік підготовки (курс)	__ 4 __	_____
Семестр	__ 1 __	_____
Лекційні заняття	__ 30 __ год.	_____.
Практичні, семінарські заняття	__ 30 __ год.	_____.
Лабораторні заняття	__ - __ год.	_____ год.
Самостійна робота	__ 90 __ год.	_____ год.
Індивідуальні завдання	_____ год.	_____ год.
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми навчання	__ 4 __ год.	_____

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета вивчення курсу дисципліни «Бюджетування в сільському господарстві» полягає у формуванні системи знань з теорії і практики планування фінансової діяльності, фінансування операційної та інвестиційної діяльності підприємства, прогнозування результатів його роботи в умовах ринкових відносин і динамічного розвитку економіки.

Важливим при цьому є вивчення сутності фінансових відносин і

характеру їх впливу на суспільство та методологічних основ фінансового бюджетування, планування і прогнозування, визначення потреб і формування фінансових ресурсів, складання бюджетів і фінансових планів суб'єктів господарювання.

Завдання вивчення дисципліни є:

- дослідження основ побудови фінансових відносин в різних організаційно-правових формах господарювання та їх вплив на формування нормативно-законодавчої бази з питань фінансів і кредиту, оздоровлення економіки підприємств в умовах ринку;
- вивчення структури та методів бюджетування фінансових ресурсів сільськогосподарського підприємства та джерел їх формування, системи фінансових показників оцінки його діяльності, джерел формування основних фондів та напрямів їх ефективного використання;
- знання сутності та призначення бюджетування, визначення системи бюджетного управління на підприємстві, оволодіння методикою бюджетування на підприємстві, усвідомлення видів та особливостей розробки бюджетів на підприємстві, знання бюджетної організації та мотивації на підприємстві
- набуття практичних навичок з питань організації та постановки фінансового планування та бюджетування на підприємстві, а також його впровадження, нормування оборотних засобів, визначення потреби в кредитних ресурсах, розробки платіжних календарів, фінансової частини бізнес-планів.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати: економічний зміст, задачі та принципи фінансового планування; методи фінансового планування; складові та змістовне наповнення бюджету підприємства; особливості організації фінансового

планування на підприємстві; систему бюджетного управління на підприємстві; методика бюджетування на підприємстві нуль-базис та від фактичного; технології розробки операційного та фінансового бюджетів; організацію процесу бюджетування на підприємстві за центрами фінансової відповідальності; особливості розробки бюджетів на підприємстві; характеристики системи бюджетування та основні завдання її автоматизації.

вміти: визначати сутність та особливості фінансового планування на підприємстві; використовувати методи фінансового планування; формувати структуру підприємства за центрами фінансової відповідальності; вести організацію фінансового планування; визначати систему бюджетного управління на підприємстві; складати операційний, фінансовий та зведений бюджет на підприємстві; володіти основами бюджетного планування на підприємстві; оцінювати виконання бюджетів на основі аналізу за відхиленнями; усвідомлювати сутність бюджетної організації та мотивації.

Набуття компетентностей:

загальні компетентності (ЗК):

- ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- ЗК02. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях
- ЗК03. Здатність планувати та управляти часом.
- ЗК04. Здатність спілкуватися іноземною мовою.
- ЗК05. Навички використання інформаційних та комунікаційних технологій.
- ЗК06. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні
- ЗК07. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
- ЗК08. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел
- ЗК09. Здатність бути критичним і самокритичним.
- ЗК10. Здатність працювати у команді.
- ЗК11. Здатність спілкуватися з представниками інших професій груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).

ЗК12. Здатність працювати автономно.

фахові (спеціальні) компетентності (СК):

СК01. Здатність досліджувати тенденції розвитку економіки за допомогою інструментарію макро- та мікроекономічного аналізу, оцінювати сучасні економічні явища.

СК02. Розуміння особливостей функціонування сучасних світових та національних фінансових систем та їх структури.

СК03. Здатність до діагностики стану фінансових систем (державні фінанси, у тому числі бюджетна та податкова системи, фінанси суб'єктів господарювання, фінанси домогосподарств, фінансові ринки, банківська система та страхування).

СК04. Здатність застосовувати економіко-математичні методи та моделі для вирішення фінансових задач.

СК06. Здатність застосовувати сучасне інформаційне та програмне забезпечення для отримання та обробки даних у сфері фінансів, банківської справи та страхування.

СК07. Здатність складати та аналізувати фінансову звітність.

СК08. Здатність виконувати контрольні функції у сфері фінансів, банківської справи та страхування.

СК09. Здатність здійснювати ефективні комунікації.

СК10. Здатність визначати, обґрунтовувати та брати відповідальність за професійні рішення.

СК11. Здатність підтримувати належний рівень знань та постійно підвищувати свою професійну підготовку.

Унікальні (спеціальні, фахові) компетентності:

СК12. Здатність формувати та приймати фахові рішення у сфері фінансів суб'єктів господарювання аграрного сектору економіки.

СК 13. Здатність аналізувати та прогнозувати основні тенденції розвитку аграрного сектору з відповідним фінансово-кредитним забезпеченням та страховим захистом.

СК14. Здатність складати та аналізувати стратегічні та програмні документи у сфері розвитку публічних фінансів

3. Програма та структура навчальної дисципліни для:

- повного терміну денної (заочної) форми навчання;
- скороченого терміну денної (заочної) форми навчання.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Теоретичні основи бюджетування.

Тема лекційного заняття 1. Бюджетування в системі фінансового планування

Фінансовий план, як програма управління фінансами суб'єкта господарювання. Фінансове прогнозування. Планування і прогнозування відрізняються між собою рядом ознак: ступенем конкретності; періодом передбачення; ступенем визначеності; вірогідністю здійснення. Перспективне (стратегічне) фінансове планування. Поточне фінансове планування. Оперативне фінансове планування. Фінансове планування містить такі елементи: цілі, програми, нормативи і норми, правила, процедури. Бізнес-планування. Основні задачі, що комерційна організація може вирішити за допомогою складання бізнес-плану. Плановий період. Процес бізнес-планування. Бюджетування: історія виникнення, принципи та місце в системі управління підприємством. Класифікація понять «бюджетування». Бюджетне планування включає два етапи: планування — розроблення бюджетів; моніторинг. Вимоги до організації бюджетування. Принципи бюджетування на підприємстві.

Тема лекційного заняття 2. Бюджетування як технологія управління підприємством

Фінансове прогнозування та планування на підприємстві в системі контролінгу. За функціональною ознакою (напрямами прогнозування) прогнози поділяються на два види - пошукові (генетичні) і нормативні (темологічні). Фінансове планування. *Форми фінансового планування*: попереднє фінансове планування; поточне фінансове планування; перспективне фінансове планування. *Мета і завдання* фінансового планування. Цілі, види та методи планування. Принципи планування: вибір і обґрунтування цілей (господарсько-економічні; виробничо-технічні; науково-технічні; соціальні; екологічні тощо) принцип системності; принцип безперервності; . оптимальність використання ресурсів; збалансованість;

адекватності системи планування. Методи планування: Ресурсний (за можливостями), Цільовий (за потребами); екстраполяція, інтрополяція; експериментально-статистичний, факторний, нормативний; балансовий, матричний; одно варіантний, поліваріантний, економіко-математичної оптимізації; ручний, автоматизований, механізований; табличний, лінійно-графічний, логіко-структурний (сітковий). Форми розроблених фінансових планів. Контролінг та процес постановки бюджетування на підприємстві. Види і структура зведеного (консолідованого) бюджету підприємства.

Тема лекційного заняття 3. Методичні основи бюджетування на підприємстві сільського господарства

Роль бюджетування у прийнятті управлінських рішень. Бюджетний період. Бюджетний цикл. Інфраструктура бюджетного процесу. Роль бюджетів у прийнятті фінансових рішень. Основними завданнями концепції системи організації бюджетування є: визначення місця бюджетування в єдиній обліковій системі підприємства, його взаємозв'язки з оперативним, бухгалтерським і управлінським обліками, що дозволяє створити цілісне уявлення про облікову систему підприємства, виділити основні інформаційні потоки прийняття управлінських рішень; формування основних принципів дієздатності розроблених інструментів системи бюджетування, що є запорукою його ефективного функціонування; розробка методики аналізу фінансово-господарчої діяльності підприємства; зростання ефективності фінансово-господарчої діяльності підприємства, вираженої в показниках вихідного сумарного інформаційного потоку концепції; зміцнення фінансової стабільності й високий ступінь керованості підприємством. Складові бюджетування. Алгоритм розробки методичних основ бюджетування. Основу методичних підходів в постановці системи бюджетування на підприємстві становить розробка таких складових: фінансової структури підприємства; формування бюджетів підприємства; управлінської облікової політики підприємства; регламенту планування; регламенту бюджетування для кожного центру фінансової відповідальності. Рекомендації по складанню бюджетів витрат центрів відповідальності на плановий рік.

Тема лекційного заняття 4. Розробка організаційної та фінансової структури підприємства

Організаційні структури підприємств. Розрізняють наступні типи організаційних зв'язків: лінійні (адміністративне підпорядкування); функціональні (за сферою діяльності, без прямого адміністративного підпорядкування); міжфункціональні або коопераційні (між підрозділами одного управлінського рівня). Залежно від характеру зв'язків виокремлюють

декілька типів організаційних структур: лінійні; функціональні; лінійно-функціональні; матричні; дивізійні; множинні. За кількістю рівнів управління розрізняють плоскі та ієрархічні організаційні структури. Основи управління за центрами відповідальності. Виділяють п'ять основних типів ЦФВ: витрат, доходу, маржинального доходу, прибутку, інвестицій. Фінансова структура підприємства та її формування. Делегування повноважень управління за структурними підрозділами. Навчання та технічний супровід процесу бюджетування на рівні ЦФВ. Система контролю дотримання бюджетів на місцях.

Тема лекційного заняття 5. Розробка облікової політики підприємства

Основні принципи бюджетної політики. Управлінську бюджетну політику, як і бухгалтерську, можна розділити за об'єктами обліку: основні засоби, сировина і матеріали, витрати на оплату праці, фінансові операції, розрахунок собівартості продукції, кредиторська і дебіторська заборгованість. Основні принципи політики бюджетування: вибір базової валюти, принципи створення необхідних фондів і резервів на підприємстві, визначення бюджетування витрат майбутніх періодів, розробка принципів бюджетування курсових різниць. Розробка принципів обліку та бюджетування за напрямками. Формування бюджетної системи на підприємстві. Формування статті руху грошових коштів, для ведення бюджетування. галузеві особливості бюджетного процесу.

Змістовий модуль 2. Становлення бюджетного процесу підприємства.

Тема лекційного заняття 6. Бюджетування інвестиційного процесу

Бюджетування інвестованого капіталу. Процес інвестування може бути поділений на чотири основні етапи: генерація проекту, оцінка проекту, затвердження проекту, реалізація проекту. Потік інвестиційних можливостей та його бюджетування. Особливості бюджетування інвестиційних проектів. Система бюджетування капіталу. Стратегічний аналіз інвестиційного портфеля. Оцінка інвестиційного процесу. Аналіз ефективності інвестиційних вкладень. Капітальні вкладення. Реальні інвестиції в бюджетуванні. Бюджет капітальних вкладень залежить від: майбутніх інвестиційних можливостей; доходності передбачених інвестицій; строку окупності інвестованих коштів; вибору моменту інвестування; рівня інвестиційних ризиків; фінансової стійкості забудовника.

Тема лекційного заняття 7. Розробка операційних бюджетів підприємства

Види операційних бюджетів та їх особливості. До операційних бюджетів виробничого підприємства відносяться: бюджет продаж; бюджет

виробництва; бюджет виробничих запасів; бюджет прямих витрат на матеріали; бюджет прямих витрат на оплату праці; бюджет загальноновиробничих витрат; бюджет амортизаційних відрахувань; бюджети витрат на збут та адміністративних, тощо. Принципи їх побудови і структури. Фактори впливу на мінливість елементів кожного різновиду бюджетів. Розробка системи взаємоув'язки та взаємопроникнення. Відповідальність за своєчасне складання та передачі по вертикалі інформації.

Тема лекційного заняття 8. Зміст і технологія складання фінансових бюджетів

Види та принципи побудови фінансових бюджетів. В рамках фінансової діяльності створюють такі бюджети: Бюджет грошових потоків; Прогноз балансу активів і пасивів (бюджет у балансі); Прогноз вартості чистих активів акціонерного товариства; Прогноз основних фінансових індикаторів (прибуток до оподаткування чистого прибутку; рентабельність активів, інвестицій, власного капіталу та реалізації тощо); Капітальний бюджет. Джерела інформації, принципи їх складання, взаємоув'язка та черговість.

Тема лекційного заняття 9. Аналіз і оцінка виконання бюджетів

Бюджетний контроль та аналіз відхилень. Організація контролю за виконанням бюджету. До основних елементів системи контролю належать: об'єкти контролю (бюджети структурних підрозділів, часткові (функціональні) та зведені бюджети); предмети контролю (окремі показники витрат і доходів, надходжень і видатків (дотримання бюджету ліквідності, оплати праці, витрат сировини і матеріалів тощо)); суб'єкти контролю (служби контролінгу, що здійснюють контроль за дотриманням бюджетів та підрозділи чи окремі працівники, що відповідальні за виконання бюджетів); інструменти контролю бюджетів (методи, процедури, які використовуються в процесі бюджетного контролю (аналіз відхилень, SWOT-аналіз тощо)). Контроль на основі гнучких бюджетів. Взаємозв'язок між основною метою підприємства і мотивацією працівників по виконанню бюджетів. Система матеріального стимулювання як складова процесу бюджетування. Преміювання працівників центрів фінансової відповідальності.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин													
	денна форма							Заочна форма						
	тиж ні	усь ого	у тому числі					усь ого	у тому числі					
			л	п	ла б	ін д	с.р.		л	п	лаб	ін д	с. р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
Змістовий модуль 1. «Теоретичні основи бюджетування»														
Тема 1. Бюджетування в системі фінансового планування	1	15	2	2			11							
Тема 2. Бюджетування як технологія управління підприємством	2	15	2	2			11							
Тема 3. Методичні основи бюджетування на підприємстві сільського господарства	3-4	15	4	2			9							
Тема 4. Розробка організаційної та фінансової структури підприємства	5-6	15	4	4			7							
Тема 5. Розробка облікової політики підприємства	7-8	15	4	4			7							
Разом за змістовим модулем 1		75	16	14			45							
Змістовий модуль 2. «Становлення бюджетного процесу підприємства»														
Тема 1. Бюджетування інвестиційного процесу	9	19	2	4			13							
Тема 2. Розробка операційних бюджетів підприємства	10-11	19	4	4			11							
Тема 3. Зміст і технологія складання фінансових бюджетів	12-13	20	4	4			12							
Тема 4. Аналіз і оцінка виконання бюджетів	14-15	17	4	4			9							
Разом за змістовим модулем 2		75	14	16			45							
Усього годин		150	30	30			90							

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Не передбачено	
2		

5. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Бюджетування в системі фінансового планування	2
2	Бюджетування як технологія управління підприємством	2
3	Методичні основи бюджетування на підприємстві сільського господарства	2
4	Розробка організаційної та фінансової структури підприємства	4
5	Розробка облікової політики підприємства	4
6	Бюджетування інвестиційного процесу	4
7	Розробка операційних бюджетів підприємства	4
8	Зміст і технологія складання фінансових бюджетів	4
9	Аналіз і оцінка виконання бюджетів	4

6. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Не передбачено	
2		

7. Контрольні питання, комплекти тестів для визначення рівня засвоєння знань студентами

1. Організація фінансового планування на підприємстві
2. Види і зміст фінансових планів
3. Сутність та значення бюджету підприємства
4. Етапи впровадження системи бюджетування
5. Роль бюджетування у прийнятті управлінських рішень.
6. Бюджетний період. Бюджетний цикл
7. Складові бюджетування
8. Основи управління за центрами відповідальності

9. Формування центрів фінансової відповідальності підприємства
10. Бюджетна структура підприємства
11. Формування бюджетної системи на підприємстві
12. Фінансовий і інвестиційний цикли у виробництві і галузеві особливості бюджетного процесу
13. Структура зведеного бюджету виробничого підприємства
14. Вибір тривалості бюджетного періоду. Типи бюджетів по ступеню тривалості.
15. Поточне і стратегічне бюджетування в сільському господарстві
16. Види операційних бюджетів та їх особливості
17. Бюджет продажів
18. Бюджет виробництва
19. Бюджет прямих витрат на матеріали
20. Бюджет прямих витрат на оплату праці
21. Бюджет амортизаційних відрахувань
22. Бюджет загальновиробничих витрат
23. Бюджет витрат на збут
24. Бюджет управлінських (загальноцехових) витрат
25. Бюджет виплат по фінансовій діяльності
26. Формування зведеного бюджету доходів і витрат
27. Види фінансових бюджетів та принципи їхньої побудови
28. Бюджет руху грошових коштів
29. Бюджет активів і пасивів (бюджет по балансовому листу)
30. Капітальний бюджет
31. Організація фінансової роботи з виконання бюджетів, мотивація
32. Мета, завдання, елементи та джерела інформації складання балансу капітальних вкладень.
33. Процес та інформаційне забезпечення складання прогностичного балансу підприємства.
34. Види і структура зведеного (консолідованого) бюджету підприємства.

35. Програми, орієнтовані на рішення задач фінансового планування і бюджетування.
36. Бюджетування складова фінансового контролінгу.
37. Підсистеми фінансового планування в корпоративних інтегрованих системах.

Модуль 1

Теоретичні питання

1. Види операційних бюджетів та їх особливості
2. Бюджетна структура підприємства

Тестові завдання. Вкажіть правильні відповіді.

1. Вкажіть тезу, що не входить до процесу фінансового планування.

1. фінансовий аналіз
2. фінансове прогнозування.
3. поточне фінансове планування.
4. бюджетування.
5. оперативне фінансове планування.

2. До зовнішньої інформації, що лежить в основі розробки фінансових планів відносять:

1. план змін в податковій політиці.
2. план технічного розвитку..
3. план соціального розвитку підприємства.
4. план розрахунків платежів до бюджету і позабюджетні фонди.

3. Метою складання кошторисів є:

1. координація дій окремих співробітників
2. визначенні майбутніх параметрів діяльності конкурентів
3. контролі за співробітниками
4. деталізація загальних цілей виробництва і доведення їх до управлінських підрозділів.
5. періодичному порівнянні поточних результатів з результатами конкурентів нашого сегменту ринку.

4. Дослідження і розробка ймовірних шляхів розвитку фінансів підприємства, альтернатив реалізації фінансових стратегій, які забезпечують стабільне фінансове становище

1. Фінансове прогнозування.
2. Поточне фінансове планування.
3. Бюджетування.
4. Оперативне фінансове планування.

5. До методів, що використовують в процесі планування не відносять

1. балансовий
2. нормативний
3. дискретний
4. коефіцієнтний

6. Метою складання кошторисів є:

1. координація дій окремих співробітників
2. визначенні майбутніх параметрів діяльності конкурентів
3. контролі за співробітниками
4. доведення загальних цілей виробництва до управлінських підрозділів.
5. періодичному порівнянні поточних результатів с планом.

7. Складова перспективного плану, яка його конкретизує і втілює в показники –

1. Фінансове прогнозування.
2. Поточне фінансове планування.
3. Бюджетування.
4. Оперативне фінансове планування.

8. До методів, що використовують в процесі планування не відносять

1. економіко-математичного моделювання
2. кореляційно-дисперсійний
3. розрахунково-аналітичний
4. відсотка від реалізації.

9. Метою складання кошторисів є:

1. координація дій окремих співробітників
2. визначенні майбутніх параметрів діяльності конкурентів
3. узгодження оперативного і перспективного планів
4. доведення загальних цілей виробництва до управлінських підрозділів.
5. періодичному порівнянні поточних результатів з результатами конкурентів нашого сегменту ринку.

10..Метод фінансового планування, що передбачає розрахунок планових показників шляхом коригування фінансових показників базового періоду на зміни, які передбачаються в плановому періоді –

1. економіко-математичного моделювання
2. кореляційно-дисперсійний
3. розрахунково-аналітичний
4. відсотка від реалізації.

Задача

Приватне підприємство "Агат-2" освоїло виготовлення нового виробу. Визначити норматив оборотних коштів у незавершеному виробництві даного виробу, якщо:

- 1) валові витрати на виробництво (собівартість) виробу становлять 4 600 грн;
- 2) згідно з виявленим ринковим попитом річна виробнича програма нового виробу сформована в розмірі 650 одиниць;

3) за встановленою технологією тривалість виробничого циклу становить 14 днів;

4) вартість сировини й матеріалів, обробка (переробка) яких започатковується в перший день виробничого циклу, дорівнює 65% валових витрат на виробництво (собівартість) нового виробу;

5) решта витрат по днях виробничого циклу розподіляється рівномірно;

6) кількість робочих днів на рік - 260.

Модуль 2

Теоретичні питання.

1. Структура зведеного бюджету виробничого підприємства
2. Бюджетування поточних фінансових інвестицій

Тестові завдання. Вкажіть правильні відповіді.

1. При плануванні потреби в надходженні коштів до фонду споживання застосовують такий метод –

1. балансовий метод.
2. нормативний метод
3. дискретний метод планування
4. коефіцієнтний метод планування

2. Розробка заходів щодо запобігання відхилень від графіку надходжень і платежів –

1. Фінансове прогнозування.
2. Поточне фінансове планування.
3. Бюджетування.
4. Оперативне фінансове планування.

3. Метод фінансового планування, що передбачає використання фінансових норм та нормативів для розрахунку потреби у фінансових ресурсах та визначенні джерел їх формування –

1. балансовий метод.
2. нормативний метод
3. дискретний метод планування
4. коефіцієнтний метод планування

4. При плануванні формування фондів підприємства застосовують такий метод –

1. балансовий метод.
2. нормативний метод
3. дискретний метод планування
4. коефіцієнтний метод планування

5. До внутрішньої інформації, що лежить в основі розробки фінансових планів відносять:

1. прогноз кон'юнктури ринку

2. стан розвитку валютного ринку
3. виробничу програму підприємства.
4. інформацію про зміни в грошово-кредитній політиці.

6. Фінансове планування в управлінні, це:

1. розробка змісту та послідовності дій
2. збірник наказів всім підлеглим підприємства
3. конкретизація цілей управління в системі фінансових показників фінансово-господарської діяльності підприємства.
4. процес розробки та прийняття цільових установок щодо розвитку підприємства.

7. Узгодження обсягу затрат і джерел розширення ресурсів це сутність –

1. нормативного методу планування
2. коефіцієнтного методу планування
3. балансового методу планування
4. методу оптимізації

8. До внутрішньої інформації, що лежить в основі розробки фінансових планів відносять:

1. кошториси витрат.
2. інформацію про зміни в податковій політиці.
3. стан розвитку страхового ринку.
4. інвестиційний клімат.

9. Фінансове планування в управлінні, це:

1. розробка змісту та послідовності дій для досягнення стратегічної цілі підприємства
2. збірник наказів всім підлеглим підприємства
3. конкретизація цілей управління в системі кількісних показників діяльності підприємства.
4. процес розробки та прийняття цільових установок щодо розвитку підприємства

10. Обсяг витрат і потреба в ресурсах розраховуються шляхом множення середніх витрат на індекс їх зміни у запланованому періоді – це твердження відповідає такому методу планування:

1. балансовий
2. оптимізації
3. розрахунково – аналітичний
4. економіко-математичного моделювання

Задача

Обчислити і скласти графік грошових надходжень за поставлену продукцію у вказані періоди за таких умов. Підприємство здійснює реалізацію 80% своєї продукції на умовах відстрочки платежу, в тому числі 90% угод – на 30 днів після виставлення рахунків і на 10 % угод – на 60 днів. 20% продукції реалізується з негайною оплатою. За рік обсяг реалізації склав 8 млн. грн. за таким графіком: січень-лютий – 15%; березень-квітень – 10%; травень-червень – 15%; липень-серпень – 20%; вересень-жовтень – 25%; листопад-грудень – 15%.

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ			
ОС <u>Бакалавр</u> напряму підготовки/ спеціальність <u>фінанси, банківська</u> <u>справа і</u> <u>страхування</u>	Кафедра <u>Фінансів і кредиту</u> ----- 2021 -2022 навч. рік	ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БЛІЕТ № 1 з дисципліни <u>Фінансова діяльність</u> <u>суб'єктів господарювання</u>	Затверджую Зав. кафедри ----- (підпис) Давиденко Н.М. 9 червня 2021 р.
Екзаменаційні запитання			
Методика та процес складання балансу грошових потоків підприємства.			
Задача			
<p>Підприємство "Альфа" планує на III квартал 2021 р. такі показники витрачання та надходження коштів: дохід від реалізації готової продукції – 800 тис. грн.; придбання основних матеріалів – 70 тис. грн.; витрати на заробітну плату – 120 тис. грн.; витрати на перевезення готової продукції – 140 тис. грн.; витрати на проведення рекламних заходів – 230 тис. грн.; витрати на будівництво нового цеху – 110 тис. грн.; витрати на закупівлю нового устаткування – 250 тис. грн.; дохід від реалізації старого обладнання – 65 тис. грн.; витрати на сплату податків – 125 тис. грн.; отримано довгостроковий кредит – 400 тис. грн.; ставка відсотка – 15% річних. Складіть поточний бюджет підприємства на III квартал 2021 р.</p>			
Тестові завдання різних типів			
1. Перспективний фінансовий план передбачає:			
<ol style="list-style-type: none"> 1) можливість досягнення високих фінансових результатів за рахунок своєчасної переорієнтації виробництва відповідно до вимог ринку; 2) забезпечення стабільного розвитку підприємства за рахунок збільшення фінансових ресурсів і ефективного їх використання; 3) досягнення рентабельної роботи підприємства; 4) забезпечення соціального розвитку підприємства. 			
2. Економічно обґрунтований перспективний фінансовий план забезпечує:			
<ol style="list-style-type: none"> 1) відповідність фінансових дій економічному стану та ресурсним можливостям підприємства; 2) ресурсну збалансованість перспективного плану економічного і соціального розвитку підприємства; 3) цілеспрямоване формування і використання фінансових ресурсів у поточному році; 4) 1-3 відповіді разом узяті. 			
3. Бюджет включає: бюджет грошових коштів, бюджет капітальних інвестицій, прогнозний бухгалтерський баланс:			
<ol style="list-style-type: none"> 1) консолідований; 2) операційний; 3) фінансовий; 			

4) бюджет витрат.

4. Бюджет враховує зміни витрат залежно від зміни рівня реалізації і є динамічною базою порівняння результатів із запланованими показниками:

- 1) консолідований;
- 2) гнучкий;
- 3) фінансовий;
- 4) статичний.

5. Баланс грошових потоків - це:

- 1) інструмент контролю за ліквідністю поточних зобов'язань дебіторів;
- 2) засіб регулювання грошових потоків в часі;
- 3) інструмент контролю за своєчасністю сплати боргових зобов'язань бюджету, постачальникам та іншим кредиторам;
- 4) усі відповіді правильні.

6. Календар платежів відображає:

- 1) рух грошових коштів на певний відтинок часу;
- 2) рух товарів, сировини, матеріалів;
- 3) дебіторську і кредиторську заборгованість;
- 4) платежі готівкою.

7. Поточний фінансовий план розробляється на основі:

- 1) фінансової звітності підприємства;
- 2) чинного законодавства з питань бюджетного планування;
- 3) матеріалів аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства, перспективного фінансового плану та передбачуваних бізнес-планом обсягів діяльності;
- 4) статистичної звітності.

8. Головним завданням розробки поточного фінансового плану є:

- 1) забезпечення виконання планів щодо обсягів діяльності підприємства;
- 2) ресурсне збалансування видатків з доходами і забезпечення рентабельної роботи підприємства;
- 3) забезпечення платоспроможності підприємства;
- 4) ресурсне забезпечення виконання плану економічного і соціального розвитку підприємства на плановий період.

9. Кошторис використання коштів соціального спрямування - це:

- 1) стратегія соціального розвитку підприємства;
- 2) план витрат;
- 3) складова фінансового плану;
- 4) набір показників, які характеризують систему оплати праці.

10. Мета складання балансу капітальних вкладень:

- 1) заповнити розділ фінансового плану;
- 2) ув'язати прогнозовані обсяги капітальних вкладень з наявними і реальними до залучення джерелами інвестиційних ресурсів;
- 3) визначити величину наявних джерел інвестиційних ресурсів;
- 4) забезпечити процес фінансування капітальних вкладень.

8. Методи навчання.

Методи, які використовуються при викладенні та засвоєнні матеріалу дисципліни:

- аналітичний метод передбачає мисленнєве або практичне розкладання цілого на частини з метою виокремлення суттєвих ознак цих частин (що стосується визначень з дисципліни бюджетний менеджмент, класифікації таких категорій як податки, збори, доходи, видатки тощо);

- синтетичний – це метод, який передбачає теоретичне або практичне поєднання виділених аналізом елементів чи властивостей предмета й явища в одне ціле (формування державного бюджету з доходів та видатків, розгляд функцій органів управління бюджетом тощо);

- дедуктивний метод передбачає рух у вивченні навчального матеріалу від загального до окремого, одиничного;

- традуктивний метод – вид умовиводу, в якому посилення і висновки є судженнями однакового ступеня загальності (від одиничного до одиничного, від загального до загального).

За рівнем самостійної розумової діяльності студенти використовують такі методи навчання: проблемний виклад, дослідний, частково-пошуковий.

Використання цих методів ґрунтується на послідовній і цілеспрямованій постановці перед учнями проблемних задач, розв'язуючи які, вони під керівництвом учителя активно засвоюють нові знання, що сприяє інтелектуальному розвитку особистості.

9. Форми контролю.

Формами контролю знань студентів є поточний контроль, проміжна атестація та підсумковий контроль.

Поточний контроль здійснюється під час проведення семінарських та практичних занять і має на меті перевірку рівня підготовки студента у вивченні поточного матеріалу. Поточний контроль може здійснюватись шляхом усного та письмового опитування, розв'язку тестових завдань, підготовки доповідей та рефератів, виконання контрольних робіт студентами заочної форми навчання.

Проміжна атестація для студентів очної форми навчання має на меті визначити сукупність знань студента з дисципліни по завершенню певного етапу вивчення дисципліни і проводиться у формі контрольних завдань та тестування по кількох темах у вигляді модулів.

Підсумковий контроль проводиться в кінці семестру для визначення обсягу знань студента по закінченню курсу і здійснюється у формі іспиту (заліку).

10. Розподіл балів, які отримують студенти. Оцінювання знань студента відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національні оцінки згідно з табл. 1 «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України» (наказ про уведення в дію від 27.12.2019 р. № 1371)

Рейтинг студента, бали	Оцінка національна за результати складання	
	екзаменів	заліків
90-100	Відмінно	Зараховано
74-89	Добре	
60-73	Задовільно	
0-59	Незадовільно	Не зараховано

Для визначення рейтингу студента (слухача) із засвоєння дисципліни $R_{\text{дис}}$ (до 100 балів) одержаний рейтинг з атестації (до 30 балів) додається до рейтингу студента (слухача) з навчальної роботи $R_{\text{НР}}$ (до 70 балів): $R_{\text{дис}} = R_{\text{НР}} + R_{\text{АТ}}$.

11. Методичне забезпечення

1. Бюджетування суб'єктів господарювання: Навчальний посібник / Н.М. Давиденко, А.В. Буряк, З.М. Тітенко – Київ: ЦП Компринт, 2020. – 430с.
2. Методичні рекомендації для вивчення дисципліни «Бюджетування в сільському господарстві» для студентів ОКР «Бакалавр» за напрямом підготовки 6.030508 «Фінанси і кредит» // А.В. Буряк – Київ: «ЦП «КОМПРИНТ», 2017. –с.
3. Бюджетування суб'єктів господарювання Методичні вказівки для студентів ОС «Бакалавр» спеціальності: 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» // А.В. Буряк – Київ: «ЦП «КОМПРИНТ», 2020. –с.105
4. БЮДЖЕТУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ Методичні вказівки до підготовки та захисту курсових робіт студентів ОС «Бакалавр» спеціальності: 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» // А.В. Буряк – Київ: «ЦП «КОМПРИНТ», 2020. –с.87
5. Електронний навчальний комплекс дисципліни - <https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=2650>
6. Опорний конспект лекцій.
7. Робоча програма.

8. Збірка тестових і контрольних завдань для тематичного і модульного контролю навчальних досягнень студента.
9. Засоби підсумкового контролю (комп'ютерна програма тестування, комплект друкованих завдань для підсумкового контролю).
10. Завдання для ректорського контролю знань студентів з навчальної дисципліни.

11. Рекомендована література

- основна

1. Ачкасов А. Є. Планування і контроль на підприємстві: навч. посібник / А. Є. Ачкасов, В. М. Охріменко, І. В. Мількін; Харк. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Х. : ХНУМГ, 2014. – 277 с.
2. Біла, О. Г. Фінансове планування і прогнозування : навч. посіб. / О. Г. Біла – Львів: Компакт-ЛВ, 2005. – 312 с.
3. Семенов, Г. А. Фінансове планування і управління на підприємствах : навч. посіб. / Г. А. Семенов, В. З. Бугай, А. Г. Семенов, А. В. Бугай – К.: ЦУЛ, 2007. – 436 с.
4. Ставерська Т.О., Андрющенко І.С. Фінансове планування та прогнозування в підприємствах і фінансових установах : навч. посіб. / вид. 2-ге, доп. – Електрон. дані. – Х. : ХДУХТ, 2019. – Назва з тит. екрана.: <http://www.hduht.edu.ua/index.php/uk/navch-proc-kaf-ahd/disc-kaf-ahd>

- допоміжна

1. Безверхий К. Бюджетування як дієвий інструмент управління непрямими витратами промислових підприємств //Бухгалтерський облік і аудит. – 2011. – №. 4. – С. 31-47.
2. Базецька Г. І. Фінанси підприємства: планування та управління у виробничій сфері [текст]: навч. посіб. / Г. І. Базецька, Л. Г. Суботовська, Ю. В. Ткаченко; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х.: ХНАМГ, 2012. – 292 с.
3. Белец Ж. А. Партиципаторне бюджетування як інноваційний демократичний інструмент участі громадян в управлінні справами територіальних громад //Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування. – 2016. – №. 1.
4. Бойко О. О., Панасюк М. А. Фінансове планування діяльності сучасного підприємства. Економіка та управління підприємствами. 2016. №2. С. 318–322.

5. Бугай В. З., Бугай А. В., Ренгевич Ю. Ю. Аспекти бюджетування в управлінні господарською діяльністю на підприємстві //Вісник Запорізького національного університету. – 2010. – №. 4. – С. 8.
6. Бугас Н. В. Бюджетування як ефективний інструмент управління витратами //Бізнес Інформ. – 2012. – №. 5. – С. 190-193.
7. Булеца Н. В. Особливості процесу партисипативного бюджетування в Україні //Причорноморські економічні студії. – 2016. – №. 8. – С. 148-154.
8. Вербовецька С. Г. Принципи бюджетування підприємства //Економічний простір. – 2008. – №. 19. – С. 267-273.
9. Вербовецька С. Г. Формування центрів відповідальності в системі бюджетування підприємства //Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. – №. 3. – С. 46-49.
10. Герасименко С. С., Чуприна О. А. Переваги використання різних форм бюджетування в управлінні корпорацією //Актуальні проблеми економіки. – 2010. – №. 10. – С. 49-57.
11. Гнатенко, М. К. "Бюджетування як ефективний спосіб процесу планування діяльності підприємства." Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка 24, Вип. 3 (2019): 72-77.
12. Головацька С. І., Хаймьонова Н. С. Методичний інструментарій бюджетування у системі управління витратами підприємства //Вісник Львівської комерційної академії. Серія економічна. – 2015. – №. 47. – С. 42-46.
13. Давиденко, Н. М., М. В. Горобчук. Середньострокове планування у поліпшенні бюджетної політики в Україні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент* 38 (2019): 54-59.
14. Євтушевська О. О. Теоретичні аспекти впровадження методу бюджетування витрат на виробництво //Економіка пищевой промышленности. – 2016. – Т. 8. – №. 2. – С. 64-69.
15. Жибер Т. В. Удосконалення процесу бюджетування в Україні //Фінанси України. – 2009. – №. 8. – С. 76-81.
16. Ілляшенко Т. О. и др. Бюджетування як напрямок удосконалення системи управління діяльністю підприємств. – 2012.
17. Калініна О. М. Етапи розробки і впровадження бюджетування //Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі. – 2010. – №. 1. – С. 57–64
18. Квасницька Р. С., Джерелейко С. О. Теоретичні аспекти та принципи ефективного бюджетування на підприємствах //Економіка и управление. – 2008. – №. 1. – С. 7-13.

19. Кінг А. М. и др. Бюджетування як елемент управління підприємством //Економічний аналіз. – 2008. – С. 138-142
20. Ковтун, С. Бюджетування на сучасному підприємстві, або як ефективно управляти фінансами. / Ковтун С. – Х.: Фактор, 2005. – 340 с.
21. Колосок В., Верескун М., Дроботіна К. Бюджетування як інструмент стратегічного управління підприємствами металургійного холдингу //Економіка України. – 2012. – №. 6. – С. 30-39.
22. Коркуна Д. Бюджетування у системі фінансового планування підприємства //Формування ринкової економіки в Україні. – 2009. – №. 19. – С. 330-334.
23. Крупка М. Програмно-цільовий метод бюджетування в Україні //Вісник Львівського університету.–Сер.: Економічна.–Львів: Вид-во ЛНУ ім. Івана Франка.–2009.–Вип. – 2009. – Т. 41. – С. 16-34.
24. Куцик В. І., Горбатюк І. В. [Технологія бюджетування](#) як інструмент управління підприємством //Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – Т. 21. – №. 5. – С. 210-214
25. Куцик В. І., Пилипчук Г. П. Процес бюджетування як елемент фінансового планування на підприємстві //Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Т. 19. – №. 13.
26. Куцик П. О. Бюджетування як основна складова оперативного планування та фінансового контролінгу вищих навчальних закладів //Економічні науки. Серія: Облік і фінанси. – 2010. – №. 7 (2). – С. 192-202.
27. Макарук Ф. Ф. Бюджетування у системі контролю діяльності підприємства: теоретичний аспект //Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. – 2010. – №. 3 (18). – С. 212-217.
28. Максимова М. В., Щербина А. І. Концептуальні положення фінансового планування на підприємстві. Ефективна економіка. 2019. № 7. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7197> (дата звернення: 11.05.2020).
29. Медвідь Л. и др. Роль бюджетування в управлінні торговельним підприємством //Економічний дискурс. – 2014. – №. 3. – С. 146-149.
30. Мельник В. О., Журавель Г. В. Бюджетування в системі стратегічного планування діяльності підприємств залізничного транспорту //Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2009. – №. 28. – С. 183-185.
31. Меренкова Л. О. Види центрів відповідальності в системі бюджетування на підприємстві //Коммунальное хозяйство городов. – 2008. – №. 80. – С. 180-184.

32. Міньковська М. В., Виноградова Ю. О. Аспекти бюджетування: переваги та недоліки, успіхи та помилки //Економіка промисловості. – 2008. – №. 4. – С. 161-167.
33. Олійник О. В., Чибісов Ю. В. Ефективність функціонування системи бюджетування: теоретичні засади та методика оцінки //Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: економіка, управління та адміністрування. – 2007. – №. 3 (41). – С. 81-87.
34. Плюта Ю. С., Батрак І. О., Тарасенко І. О. Фінансове планування на підприємстві та напрями його вдосконалення. Формування ринкових відносин. 2014. №7 (158). С. 56–58.
35. П'ятничук І. Д. Категоріальний апарат та інструментарій системи бюджетування //Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького. – 2014. – №. 9. – С. 298-304.
36. П'ятничук І. Д. Систематизація підходів до визначення принципів і методів бюджетування //Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького. – 2015. – №. 12. – С. 228-236.
37. Папіж Ю. С. Роль бюджетування в системі управління підприємством //Економічний вісник Національного гірничого університету. – 2018. – №. 2. – С. 95-100.
38. Пічка А. М. Бюджетування як складова процесу управління підприємством //Водний транспорт. – 2013. – №. 1. – С. 93-97.
39. Поліщук С. В. Аналіз підходів до організації бюджетування //Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2013. – №. 1. – С. 48-56.
40. Потеряйло І. Ю. Зарубіжний досвід застосування програмно-цільового методу бюджетування на сучасному етапі в Україні //Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького. – 2015. – №. 11. – С. 331-337.
41. Просяник Н.В. Реалізація програмно-цільового методу бюджетування на місцевому рівні //Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. – 2012. – Т. 2. – №. 22. – С. 335-340.
42. Проць Н. В. Особливості процесу впровадження системи бюджетування //Інвестиції: практика та досвід. – 2015. – №. 16. – С. 89-92.
43. Словник фінансово-економічних термінів / за ред. Н.М.Давиденко/ Укладачі: Буряк А.В., Давиденко Н.М., Данилевська-Жугунісова О.Є., Дробот Н.М., Негода Ю.В., Олійник Л.А., Скрипник Г.О., Титарчук І.М. – К.: НУБіП України, 2017. – 309.

44. Стецюк П.А. Теоретичні основи бюджетного планування сільськогосподарських підприємств / П.А. Стецюк // Економіка АПК. – 2007. – № 5. – С. 109–114.
45. Стремидло О. Ю., Череп О. Г. Роль бюджету та процесу бюджетування в управлінні підприємством // Бюлетень міжнародного Нобелівського економічного форуму. – 2011. – №. 1. (4) – С. 445-451.
46. Таукешева Т. Д. ТЗФінансове планування діяльності бюджетних установ : навч. посібник / Т. Д. Таукешева ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. – 405 с.
47. Годосійчук В., Алескерова Ю. В. БЮДЖЕТУВАННЯ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ПІДХІД В УПРАВЛІННІ АГРАРНИМ ПІДПРИЄМСТВОМ BUDGETING AS AN INNOVATIVE APPROACH IN THE MANAGEMENT OF AN AGRICULTURAL ENTERPRISE // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2016. – №. 10.
48. Труханов Ю. П. Бюджетування на залізничному транспорті // Зб. наук. праць Державного економіко-технологічного університету транспорту. Серія «Економіка і управління». – 2011. – Вип. – 2011. – Т. 17. – С. 186-189.
49. Федосов В. М., Бабич Т. С. Сутність і проблематика бюджетування: українські реалії // Фінанси України. – 2008. – №. 1. – С. 3-23.
50. Филипченко О. М. Планування і контроль на підприємстві [Текст] : навч. посібник / О. М. Филипченко, В. А. Гросул. – Харків : ХДУХТ, 2011. – 326 с.
51. Фісуненко П. А., Сорока А. А. Роль бюджету та процесу бюджетування в управлінні підприємством // Молодий вчений. – 2016. – №. 5. – С. 178-181.
52. Чернова Л. С. Ефективні моделі бюджетування проектно-керованих наукоємних підприємств // Управління розвитком складних систем. – 2010. – №. 3. – С. 37-41.
53. Чечуліна О. О. Модернізація державного фінансового контролю в контексті розвитку програмно-цільового бюджетування // Фінанси України. – 2011. – №. 10. – С. 15-31.
54. Шкроміда Н. Я. Бюджетування податків і зборів як елемент системи корпоративного податкового менеджменту // Вісник Прикарпатського університету. Серія економіка. – 2018. – С. 235-242.

13. Інформаційні ресурси

1. Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів виконавчої ради України. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/>.
2. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://portal.rada.gov.ua>.

3. Офіційний веб-портал Державної казначейської служби України. – Режим доступу: <http://treasury.gov.ua/main/uk/index>.
4. Офіційний веб-сайт Державної митної служби України. – Режим доступу: <http://www.customs.gov.ua/dmsu/control/uk/index>.
5. Офіційний портал Державної податкової служби України. – Режим доступу: <http://sts.gov.ua/>.
6. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
7. Офіційний веб-сайт Державної фінансової інспекції України. – Режим доступу: <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/index>.
8. Офіційний веб-сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/>.
9. Офіційний веб-сайт Міністерства інфраструктури України. – Режим доступу: <http://mtu.gov.ua/>.
10. Офіційний веб-сайт Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua>.
11. Офіційний веб-сайт Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. – Режим доступу: <http://www.minregion.gov.ua>.
12. Офіційний веб-сайт Міністерства фінансів України. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/>.
13. Офіційний веб-сайт Комітету Верховної Ради України з питань бюджету. – Режим доступу: <http://budget.rada.gov.ua/kombjudjet/control/uk/index>.
14. Офіційний веб-сайт Рахункової палати України. – Режим доступу: <http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/index>.